

بررسی لایحه بودجه سال ۱۳۹۸ کل کشور

۵۶. بررسی تبصره «۵» بند «و»

تأثیر زنجیره‌ای بدهی‌های دولت، بخش غیردولتی، بانک و بانک مرکزی»

مقدمه

با توجه به انباشت بدهی‌های دولت به اشخاص حقیقی و حقوقی خصوصی، تعاونی و عمومی غیردولتی، در قوانین بودجه سال‌های اخیر، همواره احکامی برای تسویه بدهی‌های قطعی دولت به این اشخاص با مطالبات دولت از آنها در نظر گرفته شده است. در بند «و» تبصره «۵» لایحه بودجه سال ۱۳۹۷ نیز احکامی با این هدف و با سقف ۳۰ هزار میلیارد ریال به مجلس ارائه شده بود. از آنجایی که عدد در نظر گرفته شده در مقایسه با مانده بدهی‌های دولت ناچیز بود، نمایندگان مجلس با ارائه طرحی در صدد افزایش ظرفیت تسویه بدهی‌های دولت برآمدند که با همراهی دولت مواجه شد و در نهایت به عنوان اجزای الحاقی به بند «و» تبصره «۵» در مجلس تصویب شد. بر اساس این حکم بدهی‌های قطعی دولت به اشخاص حقیقی و حقوقی خصوصی، تعاونی و عمومی غیردولتی از طریق تسویه بدهی این اشخاص به بانک‌ها و تسویه بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی، تسویه می‌شد و در نهایت بدهی دولت به بانک مرکزی جایگزین بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی می‌شد. مزیت این روش این بود که به علت انبوه بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی امکان تسویه یکصد هزار میلیارد تومان از بدهی دولت فراهم می‌شد. تسویه گسترده بدهی دولتی از این طریق تبعات مهمی می‌توانست به همراه داشته باشد که اهم آن عبارتند از: بهبود وضعیت بنگاه‌ها، توسعه سرمایه‌گذاری و اشتغال، بهبود وضعیت بانک‌ها، کاهش چشمگیر بدهی دولت به اشخاص غیربانکی و هزینه‌های مالی دولت، تعیین تکلیف حجم بدهی‌های دولت و تقویت و استحکام بانک مرکزی.^۱

مشخصات لایحه

دوره دهم - سال سوم

شماره ثبت:

۵۲۵

شماره چاپ:

۱۲۴۷

تاریخ چاپ:

۱۳۹۷/۱۰/۵

معاونت پژوهش‌های

اقتصادی

دفتر مطالعات

اقتصادی

بررسی متن بند «و» تبصره «۵» لایحه بودجه سال ۱۳۹۸ و تغییرات نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۷

بند «و» تبصره «۵» لایحه بودجه سال ۱۳۹۸ در واقع تنفیذ بند «و» تبصره «۵» قانون بودجه سال ۱۳۹۷ برای سال آینده است. در لایحه بودجه سال ۱۳۹۸ برخی از اجزایی که در ذیل بند «و» تبصره «۵» قانون بودجه سال ۱۳۹۷ ذکر شده بود به صورت بندهای مستقلی ذیل تبصره «۵» ذکر شده است. مهم‌تر از آن، برخی از اجزای قانون بودجه سال قبل به طور کلی حذف شده‌اند که مهم‌ترین آنها عبارتند از:

مشخصات گزارش

شماره مسلسل:

۲۲۰۱۶۲۹۰

تاریخ انتشار:

۹۷/۱۰/۲۶

• اجزای «۱-۱» و «۱-۲» و «۲» با موضوع سهمیه‌بندی برای استفاده بخش‌های خصوصی و تعاونی در مقابل

نهادهای عمومی غیردولتی

• جزء «۶» با موضوع بخشش جرائم بانکی مطالبات تسویه شده

• جزء «۸» با موضوع ارائه گزارش عملکرد به مجلس شورای اسلامی

۱. برای اطلاعات بیشتر به گزارش منتشر شده توسط مرکز پژوهش‌های مجلس به شماره مسلسل ۱۵۶۹۸ مراجعه شود.

جدول ذیل به مقایسه متون مزبور پرداخته است:

جدول ۱. مقایسه تطبیقی قانون بودجه سال ۱۳۹۷ و لایحه بودجه سال ۱۳۹۸

لایحه بودجه سال ۱۳۹۸	قانون بودجه سال ۱۳۹۷
<p>۱. دولت از طریق اسناد تسویه خزانه، بدهی‌های قطعی خود به اشخاص حقیقی و حقوقی (تعاونی و خصوصی) که در چارچوب قوانین و مقررات مربوط تا پایان سال ۱۳۹۷ ایجاد شده، با مطالبات قطعی معوق دولت از اشخاص مزبور تا مبلغ بیست هزار میلیارد (۲۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال (موضوع ردیف درآمدی ۳۱۰۱۰۶ جدول شماره ۵) و ردیف ۴۸-۵۳۰۰۰۰ جدول شماره ۹^۱ به صورت جمعی - خرجی تسویه کند. مطالبات قطعی دولت از اشخاص فوق‌الذکر که در اجرای بند «پ» ماده (۲) قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور به شرکت‌های دولتی منتقل شده با بدهی دولت به شرکت‌های مذکور و تعاونی از دولت حقیقی و حقوقی (تعاونی و خصوصی) از دولت بابت طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای با بدهی اشخاص یادشده به بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی از طریق تسویه بدهی‌های بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی به دولت به وسیله این اسناد قابل تسویه است.</p>	<p>دولت از طریق اسناد (اوراق) تسویه خزانه، بدهی‌های قطعی خود به اشخاص حقیقی و حقوقی و خصوصی که در چارچوب مقررات مربوط تا پایان سال ۱۳۹۶ ایجاد شده، با مطالبات قطعی دولت (وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی) از اشخاص مزبور تا مبلغ بیست هزار میلیارد (۲۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال به صورت جمعی - خرجی تسویه کند. مطالبات قطعی دولت از اشخاص حقیقی و حقوقی تعاونی و خصوصی که در اجرای بند «پ» ماده (۲) قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور به شرکت‌های دولتی منتقل شده با بدهی دولت به شرکت‌های مذکور، مطالبات اشخاص حقیقی و حقوقی خصوصی و تعاونی از دولت بابت طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای با بدهی اشخاص یادشده به بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی از طریق تسویه بدهی‌های بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی به دولت به وسیله این اسناد قابل تسویه است.</p>
<p>۲. به دولت اجازه داده می‌شود در صورت درخواست متقاضیان، مطالبات قطعی اشخاص حقیقی و حقوقی (خصوصی و تعاونی)، نهادهای عمومی غیردولتی، شرکت‌های دولتی، بانک‌ها، اتحادیه‌ها و آستان‌های مقدسه بابت تکالیفی که در چارچوب قوانین و مقررات مربوط تا پایان سال ۱۳۹۶ ایجاد شده است با بدهی اشخاص یادشده به بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی از طریق تسویه بدهی‌های بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی به بانک مرکزی که در چارچوب قوانین و مقررات مربوط تا پایان سال ۱۳۹۶ ایجاد شده، تا میزان ظرفیت استفاده نشده جزء «۱» بند «و» تبصره «۵» قانون بودجه سال ۱۳۹۷ کل کشور به صورت جمعی - خرجی از طریق انتشار اسناد تسویه خزانه، به شرح زیر تسویه کند. مبلغ مزبور به عنوان بدهی دولت به بانک مرکزی ثبت می‌شود و افزایش پایه پولی از این محل ممنوع است. سقف مجاز تسویه بدهی هر بانک و مؤسسه اعتباری به بانک مرکزی توسط این بانک حداکثر تا پایان خردادماه تعیین می‌شود.</p>	<p>۱. به دولت اجازه داده می‌شود در صورت درخواست متقاضیان، مطالبات قطعی اشخاص حقیقی و حقوقی و خصوصی و تعاونی و نهادهای عمومی غیردولتی و نیز شرکت‌های دولتی تابعه وزارتخانه‌های نیرو و جهاد کشاورزی بابت یارانه قیمت‌های تکلیفی از دولت، که در چارچوب قوانین و مقررات مربوط تا پایان سال ۱۳۹۵ ایجاد شده است با بدهی اشخاص یادشده به بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی از طریق تسویه بدهی‌های بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی به بانک مرکزی که در چارچوب قوانین و مقررات مربوط تا پایان سال ۱۳۹۵ ایجاد شده، تا مبلغ یک میلیون میلیارد (۱,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال به صورت جمعی - خرجی از طریق انتشار اسناد تسویه خزانه، به شرح زیر تسویه نماید. مبلغ مزبور به عنوان بدهی دولت به بانک مرکزی ثبت می‌شود. افزایش پایه پولی از این محل ممنوع است. سقف مجاز تسویه بدهی هر بانک و مؤسسه اعتباری به بانک مرکزی توسط این بانک تعیین می‌شود.</p>
<p>۱-۲. دولت مجاز است تا سقف بیست درصد (۲۰٪) مبلغ موضوع این جزء را با اولویت به مطالبات حسابرسی شده و قطعی سازمان تأمین اجتماعی اختصاص دهد.</p>	<p>۱-۳. حداقل تهاثر بدهی از طریق اسناد (اوراق) تسویه خزانه برای اشخاص حقیقی و حقوقی خصوصی و تعاونی پانصد هزار میلیارد (۵۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال ۱-۴. تهاثر بدهی‌های نهادهای عمومی غیردولتی، بانک‌ها و شرکت‌های دولتی تابعه وزارتخانه‌های آموزش و پرورش، نیرو و جهاد کشاورزی (صرفاً بابت یارانه قیمت‌های تکلیفی) و شرکت ملی نفت ایران پانصد هزار میلیارد (۵۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال با اولویت مطالبات حسابرسی شده و قطعی سازمان تأمین اجتماعی تا سقف پنج هزار میلیارد (۵,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال از منابع این جزء به ستاد اجرایی فرمان حضرت امام (ره) و شرکت‌های تابعه و وابسته آن اختصاص می‌یابد. ۴. دولت مجاز است در پایان آذرماه ۱۳۹۷ مانده مصرف‌نشده سهم نهادهای عمومی غیردولتی و شرکت‌های دولتی تابعه وزارتخانه‌های مذکور را با بدهی‌های بخش‌های دیگر تسویه نماید.</p>
<p>۲-۲. بانک مرکزی مجاز است به منظور استفاده حداکثری بانک‌ها از فرایند تعریف شده در این بند، امکان نقل و انتقال مطالبات بانک‌ها از دولت، را در</p>	<p>۳. بانک مرکزی مجاز است به منظور استفاده حداکثری بانک‌ها از فرایند تعریف شده در این بند، امکان نقل و انتقال مطالبات بانک‌ها از دولت، را در بازار بین بانکی فراهم نماید. ضوابط</p>

۱. در این گزارش خط زیر متن به معنای اضافه شدن و خط روی متن به معنای حذف شدن است.

قانون بودجه سال ۱۳۹۷	لایحه بودجه سال ۱۳۹۸
نقل وانتقال این اوراق و چگونگی توثیق آنها نزد بانک مرکزی، مطابق آیین‌نامه‌ای است که به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.	بازار بین بانکی فراهم کند.
۴. نحوه تسویه مطالبات با منشأ قانونی نهادهای عمومی غیردولتی، شرکت‌های دولتی، بانک‌ها، بیمه‌ها، اتحادیه‌ها و آستان‌های مقدسه با حسابرسی ویژه با رعایت ضوابط قانونی مطابق آیین‌نامه‌ای خواهد بود که با پیشنهاد مشترک سازمان برنامه و بودجه کشور و وزارت امور اقتصادی و دارایی به تصویب هیئت‌وزیران می‌رسد.	بند «ف» تبصره «۵»- مرجع رسیدگی و تأیید بدهی‌های موضوع بند «و» این تبصره و بدهی‌ها و مطالبات موضوع بند «پ» ماده (۱) قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور، توسط سازمان برنامه و بودجه کشور و وزارت امور اقتصادی و دارایی تعیین می‌شود.
۵. ایجاد طلب جدید از دولت در صورتی مجاز خواهد بود که از قبل تعهد و تضمین آن با مبنای قانونی توسط سازمان برنامه و بودجه کشور صادر شده باشد.	بند «س» تبصره «۵»- ایجاد طلب جدید از دولت در صورتی مجاز خواهد بود که از قبل تعهد و تضمین آن با مبنای قانونی توسط سازمان برنامه و بودجه کشور صادر شده باشد.
۶. همزمان با تسویه اصل و سود مطالبات بانک‌های موضوع این حکم، کلیه وجوه التزام (جریمه‌های آن) در مورد اشخاصی که اصل و بدهی مطالبات آنها طبق حکم این جزء تهاتر و تعیین تکلیف شده‌اند، بخشوده می‌شود و بانک‌ها ادعایی در این خصوص از دولت و بدهکاران که بدهی آنها تسویه شده نخواهند داشت.	
۷. به میزان تسویه مطالبات بانک‌ها از شرکت ملی نفت ایران مبالغ آن به حساب افزایش سرمایه دولت در این شرکت منظور خواهد شد.	۳-۲. افزایش سرمایه دولت در شرکت ملی نفت ایران به میزان تسویه مطالبات بانک‌ها از آن شرکت مجاز است.
۸. وزارت امور اقتصادی و دارایی مکلف است عملکرد این بند را در گزارش عملکرد ماهیانه بودجه عمومی منعکس نماید و در اجرای ماده (۱۰۳) قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۶/۱/۱ منابع استفاده شده از محل افزایش بدهی دولت به بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران را در صورت حساب عملکرد بودجه درج کند. گزارش عملکرد این بند توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی به صورت سه‌ماهه، به دیوان محاسبات کشور، کمیسیون‌های برنامه و بودجه و محاسبات و اقتصادی مجلس شورای اسلامی ارائه می‌شود. آیین‌نامه اجرایی این بند به پیشنهاد مشترک سازمان برنامه و بودجه کشور، وزارت امور اقتصادی و دارایی و بانک مرکزی پس از تصویب این قانون به تصویب هیئت‌وزیران خواهد رسید.	۴-۲. اعتبارات جمعی- خرجی موضوع این بند در ردیف درآمدی ۳۱۰۹۰۱ جدول شماره (۵) و ردیف ۴۹-۵۳۰۰۰۰ جدول شماره (۹) درج می‌شود. سازمان برنامه و بودجه کشور موظف است پس از اعلام وزارت امور اقتصادی و دارایی، اعتبار تسویه شده را برای دستگاه اجرایی دارای بدهی ابلاغ کند.

وضعیت عملکرد بند «و» تبصره «۵» قانون بودجه سال ۱۳۹۷

بنا بر گزارش مرکز مدیریت بدهی‌ها و دارایی‌های مالی عمومی وزارت امور اقتصادی و دارایی در تاریخ ۱۳۹۷/۱۰/۱۹، ۵۰۰ فقره اسناد تسویه خزانه نوع اول^۱ (موضوع صدر بند «و» تبصره «۵») به مبلغ ۱۲/۱۵ هزار میلیارد ریال صادر شده است که از این مبلغ حدود ۸۷۲ میلیارد ریال صرف تهاتر بدهی دولت به ستاد اجرایی فرمان حضرت امام (بابت املاک آموزش و پرورش) با طلب دولت از این ستاد و شرکت‌های زیرمجموعه شده است؛ همچنین تا این تاریخ تعداد ۴۰۹ فقره اسناد تسویه خزانه نوع دوم^۲ (موضوع جزء «۱» بند «و» تبصره «۵») به مبلغ ۱۶۱/۳ هزار میلیارد ریال صادر شده است. در گزارش وزارت اقتصاد سهم بخش خصوصی و تعاونی و نهادهای عمومی غیردولتی به تفکیک گزارش نشده است. با وجود این بر اساس اطلاعات موجود می‌توان گفت از مبلغ مزبور ۱۷/۵ هزار میلیارد ریال صرف تسویه بدهی‌های شرکت نفت به بانک‌ها و بانک مرکزی و در مقابل افزایش سرمایه دولت در این شرکت (موضوع جزء «۷» بند «و») شده و بالغ بر ۵۰ هزار میلیارد ریال از مطالبات تأمین اجتماعی از دولت با بدهی این سازمان و شرکت‌های زیرمجموعه به بانک‌های رفاه کارگران، ملت، کشاورزی، اقتصاد نوین و ... تسویه شده است که حاکی از سهم حداقل ۵۰ درصدی نهادهای عمومی غیردولتی و شرکت‌های دولتی از اوراق تسویه نوع دوم است.

۱. به منظور تسویه مستقیم بدهی قطعی دولت با مطالبات قطعی دولت از اشخاص متقاضی مشمول.
 ۲. به منظور تسویه بدهی قطعی دولت به اشخاص متقاضی مشمول با بدهی اشخاص مذکور به بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی از طریق تسویه بدهی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی به بانک مرکزی و در نهایت افزایش بدهی دولت به بانک مرکزی.

نکته بسیار مهم آن است که به رغم اتفاق نظر مجلس، وزارت اقتصاد، کلیه دستگاه‌ها، بانک‌ها، بانک مرکزی و کلیه فعالان اقتصادی در اثربخش و مفید بودن این حکم قانونی برای گره‌گشایی از اقتصاد کشور، بعد از گذشت بیش از ۹ ماه از آغاز سال جاری، عملکرد اسناد تسویه خزانه نوع اول حدود ۶۰ درصد و عملکرد اسناد تسویه خزانه نوع دوم تنها حدود ۱۶ درصد بوده است.

آسیب‌شناسی عملکرد بند «و» تبصره «۵» قانون بودجه سال ۱۳۹۷

۱. طولانی شدن فرایند تصویب آیین‌نامه و ایجاد هماهنگی بین دستگاه‌ها

آیین‌نامه اجرایی این حکم به موجب جزء «۸» آن باید به پیشنهاد مشترک سازمان برنامه و بودجه کشور، وزارت امور اقتصادی و دارایی و بانک مرکزی باید تهیه می‌شد که نیازمند هماهنگی بین دستگاهی بود. در نهایت این آیین‌نامه در تاریخ ۱۳۹۷/۴/۲۰ به تصویب هیئت وزیران رسید و در پایان این ماه و با گذشت چهار ماه از زمان ابلاغ قانون بودجه، توسط معاون اول رئیس‌جمهور برای شروع عملیات اجرایی ابلاغ شد.

۲. وجود قیود محدودکننده در ارتباط با بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی در متن قانون

پس از ابلاغ قانون، نوبت بانک مرکزی بود که به موجب ذیل جزء «۱» بند «و»، سقف مجاز تسویه بدهی هر بانک و مؤسسه اعتباری غیربانکی را تعیین نماید. بانک مرکزی در ابتدا با استناد به متن قانون که تسویه بدهی‌های بانک‌ها به بانک مرکزی را محدود به بدهی‌هایی که «در چارچوب قوانین و مقررات مربوط ایجاد شده» کرده بود، بدهی بانک‌ها بابت اضافه برداشت از بانک مرکزی را خارج از قوانین و مقررات دانسته و مشمول تسویه بدهی در چارچوب این حکم ندانسته بود و صرفاً بدهی‌های ناشی از خطوط اعتباری دریافتی را برای تسویه ابلاغ نموده بود که سقف عملکرد این حکم را به شدت محدود می‌کرد. با تغییر رئیس کل بانک مرکزی و پیگیری کمیسیون برنامه، بودجه و محاسبات مجلس، بانک مرکزی در نامه‌های مورخ ۱۳۹۷/۷/۸ و ۱۳۹۷/۸/۳۰ با تغییر رویه، بدهی‌های بانک‌ها بابت اضافه برداشت را نیز مشمول این حکم نمود و مبالغ زیر را برای اجرا ابلاغ نمود و بعد از گذشت حدود ۸ ماه از آغاز سال، فرایند اجرای این حکم آغاز شد:

جدول ۲. تسویه بدهی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری به بانک مرکزی بابت اجرای جزء «۱» بند «و» تبصره «۵»

(میلیارد ریال)

بانک/مؤسسه اعتباری	مانده بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی	بانک/مؤسسه اعتباری	مانده بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی
ملی ایران	۱۷,۷۵۲	ملت	۳۰,۰۰۰
سپه	۵,۰۰۰	قوامین	۶,۴۱۸
کشاورزی	۶,۶۴۱	دی	۸,۳۰۹
مسکن	۴۰۹,۶۶۶	انصار	۲,۷۷۸
صنعت و معدن	۶,۰۰۰	آینده	۴۷,۶۸۶
توسعه تعاون	۱,۰۰۰	گردشگری	۸,۹۹۱
توسعه صادرات	۱,۰۰۰	پارسیان	۱۰,۰۰۰
تجارت	۴۰,۰۰۰	مؤسسه اعتباری ملل	۲,۵۸۰
رفاه کارگران	۱۸,۳۷۰	سرمایه	۲۶,۶۸۶
صادرات ایران	۸۵,۸۱۰	پاسارگاد	۱,۳۱۶
جمع کل: ۷۳۶,۰۰۳ میلیارد ریال			
جمع کل بدون احتساب بانک مسکن (خط اعتباری مسکن مهر): ۳۲۶,۳۳۷ میلیارد ریال			

۱. از آنجایی که خط اعتباری اختصاص داده شده به بانک مسکن بسیار ارزان‌قیمت و با هدف پرداخت تسهیلات ارزان‌قیمت در قالب طرح مسکن مهر بوده است، بانک مسکن انگیزه‌ای برای مشارکت در تسویه زنجیره‌ای بدهی نخواهد داشت.

ابلاغ این اعداد در حالی بود که بر اساس اطلاعات بانک مرکزی میزان بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی در پایان سال ۱۳۹۵، که مورد نظر قانونگذار برای اجرای این حکم بوده است، برابر ۹۹۷ هزار میلیارد ریال بوده است. دلیل این تفاوت در این است که در متن قانون «بدهی‌هایی که تا پایان سال ۱۳۹۵ ایجاد شده» مورد تأکید قرار گرفته است و لذا:

• اولاً در صورتی که بدهی مذکور در طول سال ۱۳۹۶ و نیمه اول سال ۱۳۹۷ تسویه شده باشد از میزان ۹۹۷ هزار میلیارد ریال کاسته می‌شود.

• ثانیاً اگرچه از ابتدای سال ۱۳۹۶ تا پایان مهر ۱۳۹۷ بالغ بر ۶۰۸ هزار میلیارد ریال به مانده بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی اضافه شده است که با توجه به تسویه بدهی‌های قبلی به معنای ایجاد حدود ۸۷۰ هزار میلیارد ریال بدهی جدی است،^۱ ولی نمی‌توان آن را مشمول حکم قانونی مورد بحث دانست.

لذا در مجموع می‌توان گفت یکی از علل اصلی عملکرد ضعیف حکم بند «و» تبصره «۵» درج عبارت «که در چارچوب قوانین و مقررات مربوط تا پایان سال ۱۳۹۵ ایجاد شده» بعد از عبارت «بدهی‌های بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی به بانک مرکزی» در جزء «۱» این حکم است.

۳. وجود قیود محدودکننده در ارتباط با هویت اشخاص متقاضی در متن قانون

از آنجایی که بر اساس گزارش‌های وزارت امور اقتصادی و دارایی در زمان تصویب این حکم، بدهی دولت به بخش خصوصی و تعاونی و نیز به بخش عمومی غیردولتی به ترتیب حدود ۱۰۰۰ و ۱۱۰۰ هزار میلیارد ریال برآورد شده بود، در مجلس تلاش شد حکم قانونی به نحوی نگارش شود که هیچ یک از دو گروه فوق به ویژه نهادهای عمومی غیردولتی نتوانند مانع بهره‌برداری گروه دیگر از منافع این حکم شوند، لذا در متن اولیه آمده بود: «سقف تهاتر بدهی برای اشخاص حقیقی و حقوقی خصوصی و تعاونی پانصد هزار میلیارد ریال و برای نهادهای عمومی غیردولتی و شرکت‌های دولتی تابعه وزارتخانه نیرو و جهاد کشاورزی بابت یارانه قیمت‌های تکلیفی پانصد هزار میلیارد ریال است. دولت مجاز است در پایان آذرماه ۱۳۹۷ مانده مصرف نشده سهمیه هر بخش را صرف تسویه بدهی‌های بخش دیگر نماید». با وجود این در جریان تصویب این حکم این موضوع به شکلی که در اجزای «۱-۱» و «۲-۱» آمده است، تصویب شد که بر اساس آن «حداقل تهاتر بدهی از طریق اسناد (اوراق) تسویه خزانه برای اشخاص حقیقی و حقوقی خصوصی و تعاونی پانصد هزار میلیارد ریال و تهاتر بدهی‌های نهادهای عمومی غیردولتی، بانک‌ها و شرکت‌های دولتی تابعه وزارتخانه‌های آموزش و پرورش، نیرو و جهاد کشاورزی (صرفاً بابت یارانه قیمت‌های تکلیفی) و شرکت ملی نفت ایران پانصد هزار میلیارد ریال با اولویت مطالبات حسابرسی شده و قطعی سازمان تأمین اجتماعی» خواهد بود و «دولت مجاز است در پایان آذرماه ۱۳۹۷ مانده مصرف نشده سهم نهادهای عمومی غیردولتی و شرکت‌های دولتی تابعه وزارتخانه‌های مذکور را با بدهی‌های بخش‌های دیگر تسویه نماید».

متن تصویب شده علاوه بر اینکه واجد ایرادات نگارشی است، از جهت اجرایی نیز بسیار محدودکننده خواهد بود؛ زیرا ذکر کلمه «حداقل» برای سهم اشخاص خصوصی و تعاونی به این معناست که در صورتی که عملکرد این حکم کمتر از پانصد هزار میلیارد ریال باشد (مانند وضعیت کنونی)، امکان صدور اسناد تسویه خزانه برای مطالبات نهادهای عمومی غیردولتی و شرکت‌های دولتی وجود نخواهد داشت. این موضوع عیناً در ماده (۷) آیین‌نامه اجرایی نیز تکرار شده است. با وجود این با چراغ سبز مجلس، وزارت امور اقتصادی و دارایی در عمل اقدام به صدور این اوراق برای نهادهای عمومی غیردولتی و شرکت‌های دولتی نموده است.

۱. بر اساس گزارش‌های آماری اقتصاد - بخش پولی و بانکی بانک مرکزی، بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی در پایان مهر ۱۳۹۷ برابر ۱۶۰۵/۴ هزار میلیارد ریال بوده است که اختلاف آن با ۷۳۶ هزار میلیارد ریال مذکور در جدول ۲ برابر ۸۷۰ هزار میلیارد ریال است.

۴. عدم تقارن در زنجیره بدهی‌ها

یکی از مشکلات دیگر عدم تقارن در زنجیره بدهی‌ها و به طور خاص در ارتباط با بانک‌هاست. بر اساس بخشنامه مورخ ۱۳۹۷/۱۰/۱۲ مرکز مدیریت بدهی‌ها و دارایی‌های مالی عمومی وزارت امور اقتصادی و دارایی به ادارات استانی امور اقتصادی و دارایی، ظرفیت بانک‌های ملی ایران، ملت، شهر، کوثر، دی، تجارت، رفاه کارگران، پست بانک، پاسارگاد، صادرات ایران و توسعه تعاون پایان یافته است و صرفاً امکان صدور اسناد تسویه خزانه نوع دوم به ذی‌نفعی بانک‌های سپه، کشاورزی، مسکن، صنعت و معدن، توسعه صادرات، قوامین، خاورمیانه، انصار، آینده، گردشگری، پارسیان، ایران زمین، سرمایه، سینا، قرض‌الحسنه رسالت و مؤسسه اعتباری ملل فراهم است. این درحالی است که تعداد زیادی از اشخاصی که از دولت طلبکارند دارای بدهی به بانک‌هایی هستند که با اتمام ظرفیت مواجه شده‌اند، یعنی بدهی آنها به بانک مرکزی بر اساس شرایط حکم قانونی به صفر رسیده است، از طرف دیگر بانک‌هایی که کماکان به بانک مرکزی بدهکار هستند با هیچ تقاضایی برای تسویه بدهی مواجه نیستند. با پیش‌بینی این موضوع در زمان تصویب قانون بودجه، بر اساس جزء «۳» به بانک مرکزی اجازه داده شد «به منظور استفاده حداکثری بانک‌ها از فرایند تعریف‌شده در این بند، امکان نقل‌وانتقال مطالبات بانک‌ها از دولت، را در بازار بین بانکی فراهم نماید» در ماده (۴) آیین‌نامه اجرایی هم برای اجرای این جزء به بانک‌های متقاضی اجازه داده شده است «با تأیید بانک طرف مقابل و پس از تأیید بانک مرکزی نسبت به ارائه درخواست به انتقال مطالبات خود از دولت به سایر بانک‌ها و ارائه درخواست به وزارت جهت صدور اسناد (اوراق) تسویه خزانه نوع دوم خود به نفع بانک دیگر اقدام نمایند».

با وجود این بنا بر گزارش مرکز مدیریت بدهی‌ها و دارایی‌های مالی عمومی وزارت امور اقتصادی و دارایی در تاریخ ۱۳۹۷/۱۰/۱۹، تاکنون هیچ درخواستی به وزارت امور اقتصادی و دارایی با این محتوا داده نشده است. علل عدم استقبال از این موضوع عبارتند از:

الف) در حکم بند «و» تبصره «۵» موضوع بدهی دولت به اشخاص ثالث و بدهی آنها به بانک‌ها مطرح است و در هیچ کجای آن موضوع بدهی دولت به بانک‌ها مطرح نبوده و لذا اساساً نقل‌وانتقال مطالبات بانک‌ها از دولت، کمکی به استفاده حداکثری از فرایند تعریف‌شده نمی‌کند. مگر آنکه در یک مرحله بدهی دولت به اشخاص ثالث و بدهی آنها به بانک‌ها به بدهی دولت به بانک‌ها تبدیل شود و اسناد تسویه خزانه صادر شود و در مرحله دوم با نقل‌وانتقال این اوراق امکان استفاده حداکثری فراهم شود که اولاً خلاف متن قانون است و ثانیاً به نظر می‌رسد به دلیل انباشت بدهی دولت به بانک‌ها، هیچ بانکی تمایلی به تبدیل نمودن مطالبات از اشخاص ثالث به مطالبات از دولت نخواهد داشت. لذا بهتر بود در متن قانون و نیز آیین‌نامه اجرایی، به جای نقل‌وانتقال «مطالبات بانک‌ها از دولت»، موضوع نقل‌وانتقال «بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی» مطرح می‌شد.

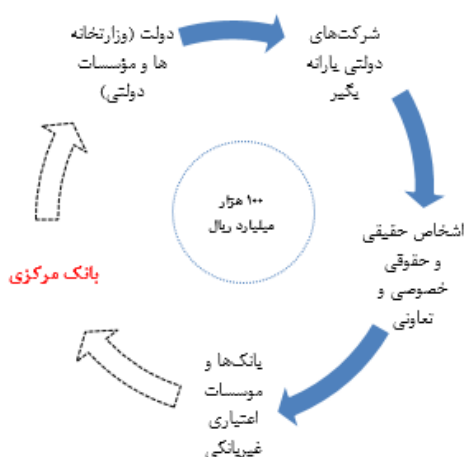
ب) مکانیسم این انتقال (نقل‌وانتقال «مطالبات بانک‌ها از دولت» یا «بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی») بسیار پیچیده است و علی‌رغم اینکه در متن قانون گفته شده است «ضوابط نقل‌وانتقال این اوراق و چگونگی توثیق آنها نزد بانک مرکزی، مطابق آیین‌نامه‌ای است که به تصویب هیئت وزیران می‌رسد». در آیین‌نامه هم برای تبیین آن اقدامی صورت نگرفته است. در صورتی که مطالبات دولت از بانک مبدأ به بانک مقصد (که دارای بدهی به بانک مرکزی است) منتقل شود، در مقابل آن باید یک دارایی از بانک مقصد به بانک مبدأ منتقل شود؛ از نظر تئوریک این دارایی می‌تواند سپرده نزد بانک مرکزی (ذخیره)^۱، اوراق بهادار دولتی، طلب از بانک مقصد، وام یا سایر دارایی‌های مالی و نیز دارایی‌های غیرمالی مانند املاک و مستغلات باشد، ولی در عمل هریک از آنها با پیچیدگی‌هایی روبه‌رو است. برای مثال در صورتی که بانک مقصد دارای سپرده مازاد نزد بانک مرکزی (ذخیره) یا اوراق بهادار دولتی باشد، اقدام به تسویه بدهی خود به بانک مرکزی می‌کند و اساساً نیازی به این انتقال ندارد، همچنین احتمالاً بانک مبدأ تمایلی به جایگزین کردن طلب از دولت با طلب از بانک مقصد در ترازنامه خود ندارد، زیرا بانک مقصد بانکی است که بدهی زیادی به بانک مرکزی دارد و این موضوع دال بر ریسک زیاد آن است. انتقال دارایی‌های مالی و غیرمالی دیگر نیز مشکلات مشابهی دارند. لذا این معامله به خودی

1. Reserve

خود اتفاق نخواهد افتاد، مگر در برخی شرایط مانند اینکه بدهی بانک مقصد به بانک مرکزی از کانال اضافه برداشت اتفاق افتاده باشد و هزینه جرمه ۳۴ درصدی را برای بانک مقصد به همراه داشته باشد. در این شرایط این بانک حاضر است در ازای بدهکار کردن خود به بانک مبدأ و پرداخت سود قابل توجه (کمتر از ۳۴ درصد)، مطالبات بانک مبدأ از دولت را خریداری کند تا بتواند اقدام به تهاتر بدهی با بانک مرکزی نماید، از طرف دیگر بانک مبدأ نیز مطالبات از دولت که بازدهی کمتری دارد را با مطالبات از بانک مقصد با نرخ سود قابل توجه جایگزین کرده است که با توجه به ریسک بانک مقصد منطقی خواهد بود.

۵. محروم شدن برخی از طلبکاران دولت از فرایند تهاتر بدهی

اگرچه در حکم قانونی مورد بحث مطالبات اشخاص حقیقی و حقوقی خصوصی و تعاونی، نهادهای عمومی غیردولتی و شرکت‌های دولتی مشمول تهاتر بدهی قرار گرفته شده، ولی مطالبات این اشخاص از شرکت‌های دولتی مشمول تهاتر قرار نگرفته است. برای مثال شرکت‌های تولیدکننده و فروشنده برق مطالبات زیادی از شرکت‌های دولتی تابعه وزارت نیرو دارند که مشمول این حکم نشده است. این موضوع در گزارش ۱۵۶۹۸ مرکز پژوهش‌ها مدنظر قرار گرفته بود و پیشنهادی به شکل نمودار ذیل جهت تسویه مطالبات اشخاص خصوصی و تعاونی از شرکت‌های دولتی یارانه بگیر مطرح شده بود که متأسفانه در جریان تصویب قانون بودجه مورد توجه قرار نگرفت.

اقدامات مجلس برای افزایش عملکرد بند «و» تبصره «۵»

۱. اعلام تخلف بانک مرکزی و پیگیری قضایی

بنا بر اعلام ریاست محترم کمیسیون برنامه، بودجه و محاسبات مجلس، این کمیسیون در آبان ماه طی نامه‌ای به ریاست محترم مجلس، تخلف بانک مرکزی در اجرای بند «و» تبصره «۵» قانون بودجه سال ۱۳۹۷ در ارتباط با عدم شمول بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی ناشی از اضافه برداشت را به بهانه متن قانون اعلام کرده و خواستار ارجاع موضوع به قوه قضاییه شده است. اعضای کمیسیون معتقد بودند مسئولان بانک مرکزی به دلیل منافی که از ناحیه جرمه اضافه برداشت عاید بانک مرکزی می‌شود، اضافه برداشت‌ها را مشمول حکم بند «و» تبصره «۵» نکرده‌اند.

۲. برگزاری جلسات متعدد توسط کمیسیون برنامه، بودجه و محاسبات مجلس با هدف پیگیری موضوع با حضور رئیس کل بانک

مرکزی و وزیر اقتصاد و سایر دستگاه‌های مرتبط

۳. اصلاح حکم قانونی

در جریان تصویب طرح اصلاح قانون بودجه سال ۱۳۹۷ کل کشور و با پیشنهاد ریاست محترم کمیسیون برنامه، بودجه و محاسبات مجلس، حکم بند «و» تبصره «۵» به شرح ذیل اصلاح و در جلسه علنی ۱۳۹۷/۹/۱۴ به تصویب مجلس رسید:

ماده (۲) - فراز اول جزء «۱» بند «و» تبصره «۵» به شرح ذیل اصلاح می‌شود:

به دولت اجازه داده می‌شود در صورت درخواست متقاضیان، مطالبات قطعی اشخاص حقیقی و حقوقی خصوصی و تعاونی که در چارچوب قوانین و مقررات مربوط تا پایان سال ۱۳۹۶ ایجاد شده و همچنین مطالبات نهادهای عمومی غیردولتی و نیز شرکت‌های دولتی تابعه وزارتخانه‌های نیرو و جهاد کشاورزی بابت یارانه قیمت‌های تکلیفی از دولت، که در چارچوب قوانین و مقررات مربوط تا پایان سال ۱۳۹۵ ایجاد شده است را با بدهی اشخاص یادشده به بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی که در چارچوب قوانین و مقررات مربوط تا تاریخ‌های ~~تأیید شده~~ ~~۱۳۹۵~~ ~~ایجاد شده~~، تا مبلغ یک میلیون میلیارد (۱,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال به صورت جمعی - خرجی از طریق انتشار اسناد تسویه خزانه، به شرح زیر تسویه نماید.

ماده (۳) - متن زیر به جزء «۱» بند «و» تبصره «۵» الحاق می‌شود:

مطالبات شرکت‌های تولیدکننده برق از شرکت‌های تابعه وزارت نیرو در حکم مطالبات آنها از دولت می‌باشد.

تغییرات ایجاد شده در این متن نسبت به متن قانون عبارتند از:

- اضافه کردن مطالبات اشخاص حقیقی و حقوقی خصوصی و تعاونی از دولت و بدهی اشخاص یاد شده به نظام بانکی که در سال ۱۳۹۶ ایجاد شده به بدهی‌های مشمول تهاتر
- حذف قیود محدودکننده در ارتباط با بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی (عبارت «که در چارچوب قوانین و مقررات مربوط تا پایان سال ۱۳۹۵ ایجاد شده»)
- اضافه کردن مطالبات شرکت‌های تولیدکننده برق از شرکت‌های تابعه وزارت نیرو به بدهی‌های مشمول تهاتر

لذا اصلاح قانونی فوق می‌توانست مجموع ارقام ذکر شده در جدول ۲ که توسط بانک مرکزی اعلام شده است را تا میزان فعلی بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی که در پایان مهرماه ۱۳۹۷ برابر ۱۶۰۵/۴ هزار میلیارد ریال بوده است، افزایش دهد که پس از کسر بدهی بانک مسکن به بانک مرکزی برابر ۱۱۹۵ هزار میلیارد ریال خواهد بود و امکان تسویه بدهی‌های دولت تا ارقام مندرج در قانون بودجه را فراهم می‌کرد. با وجود این شورای نگهبان در جلسه ۱۳۹۷/۹/۲۸ خود، این مصوبه (طرح اصلاح قانون بودجه سال ۱۳۹۷ کل کشور) را مغایر اصل پنجاه و دوم (۵۲) قانون اساسی و نظریه تفسیری شماره ۲۸۷ مورخ ۱۳۷۴/۳/۱۷ این شورا دانست و لذا اصلاحات بند «و» تبصره «۵» و سایر بندهای اصلاحی مندرج در طرح اصلاح قانون بودجه سال ۱۳۹۷ کل کشور، تبدیل به قانون نشد.

پیشنهاد‌های اصلاحی برای بودجه سال ۱۳۹۸

اصلاحاتی که بانک مرکزی در متن لایحه بودجه سال ۱۳۹۸ نسبت به متن قانون بودجه سال ۱۳۹۷ اعمال کرده است و در جدول ۱ نمایش داده شد عمدتاً (بجز جزء ۱-۲) - بند و تبصره «۵» لایحه) شکلی بوده و مشکلات موجود را حل نخواهد کرد. لذا اصلاحات ذیل برای تکمیل و تقویت بند «و» تبصره «۵» ارائه می‌شود. شایسته ذکر است که با توجه به ابعاد اجرایی کار، لازم است امکانات کافی در اختیار مرکز مدیریت بدهی‌ها و دارایی‌های مالی دولت در وزارت امور اقتصادی و دارایی قرار گیرد.

جدول ۳. پیشنهادهای اصلاحی در ارتباط با بند «و» تبصره «۵» لایحه بودجه سال ۱۳۹۸

جزء	پیشنهاد اصلاحی	دلایل توجیهی
«۱»	افزایش مبلغ به پنجاه هزار میلیارد (۵۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال	مبلغ در نظر گرفته شده برای این جزء در لایحه بودجه سال ۱۳۹۷ برابر سی هزار میلیارد ریال بود و در کمیسیون تلفیق به پنجاه هزار میلیارد ریال افزایش یافت. با وجود این بعد از رد کلیات بودجه در صحن مجلس و در جریان اصلاح گزارش کمیسیون تلفیق با هدف کاهش اوراق منتشره به غلط این مبلغ به بیست هزار میلیارد ریال کاهش یافت، این در حالی است که اوراق تسویه با سایر اوراق منتشره توسط دولت متفاوت است و بار مالی برای دولت ایجاد نمی کند و لذا مشمول سقف انتشار اوراق نیز نخواهد بود. متأسفانه در لایحه بودجه سال ۱۳۹۸ نیز مطابق قانون بودجه سال جاری این مبلغ بیست هزار میلیارد ریال در نظر گرفته شده است. شایان ذکر است عملکرد این حکم در ۹ ماه ابتدای سال بالغ بر ۶۰ درصد بوده است و وزارت امور اقتصادی پیش بینی کرده است با توجه به انبوه متقاضیان تا پایان سال عملکرد ۱۰۰ درصد خواهد داشت.
«۲»	عبارت «که در چارچوب قوانین و مقررات مربوطه تا پایان سال ۱۳۹۶ ایجاد شده» بعد از عبارت بدهی بانکها و مؤسسات اعتباری غیربانکی به بانک مرکزی حذف شود.	این همان اصلاحی است که در جریان اصلاح بودجه سال ۱۳۹۷ در مجلس به تصویب رسید، ولی با رد کلیات طرح مزبور در شورای نگهبان بی نتیجه ماند. در صورت عدم حذف این عبارت حداکثر عملکرد این حکم برابر ۲۵۰ هزار میلیارد خواهد بود، ولی با حذف این عبارت انتظار می رود عملکرد این حکم به نزدیک ۱۰۰۰ هزار میلیارد ریال افزایش یابد.
«۲-۲»	جزء «۲-۲»- به شرح ذیل اصلاح شود: «بانک مرکزی موظف است به منظور استفاده حداکثری بانکها از فرایند تعریف شده در این بند، امکان نقل و انتقال بدهی بانکها به بانک مرکزی را در بازار بین بانکی فراهم کند».	در حکم بند «و» تبصره «۵» موضوع بدهی دولت به اشخاص ثالث و بدهی آنها به بانکها مطرح است و در هیچ کجای آن موضوع بدهی دولت به بانکها مطرح نبوده و لذا اساساً نقل و انتقال مطالبات بانکها از دولت، کمکی به استفاده حداکثری از فرایند تعریف شده نمی کند. لذا بهتر است به جای نقل و انتقال «مطالبات بانکها از دولت»، موضوع نقل و انتقال «بدهی بانکها به بانک مرکزی» مطرح شود.
الحاقی	جزء زیر الحاق می شود: «۳- مطالبات اشخاص حقیقی و حقوقی خصوصی و تعاونی و نهادهای عمومی غیردولتی از شرکت های تابعه وزارتخانه های دولتی تا سقف مطالبات شرکت های فوق الذکر از دولت، در اجرای این بند در حکم مطالبات آنها از دولت است».	در حال حاضر مطالبات این اشخاص مشمول تهاثر بدهی نمی شود، با اضافه شدن این حکم امکان تسویه مطالبات آنها نیز فراهم خواهد شد.
«۲-۴»	جزء «۲-۴» به جزء «۴» اصلاح و مفاد زیر بدان الحاق گردد: «وزارت امور اقتصادی و دارایی مکلف است عملکرد این بند را در گزارش عملکرد ماهیانه بودجه عمومی منعکس نماید و در اجرای ماده (۱۰۳) قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۶/۶/۱ منابع استفاده شده از محل افزایش بدهی دولت به بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران را در صورت حساب عملکرد بودجه درج کند. گزارش عملکرد این بند توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی به صورت سه ماهه، به دیوان محاسبات کشور، کمیسیون های برنامه و بودجه و محاسبات و اقتصادی مجلس شورای اسلامی ارائه می شود. آیین نامه اجرایی این بند به پیشنهاد مشترک سازمان برنامه و بودجه کشور، وزارت امور اقتصادی و دارایی و بانک مرکزی پس از تصویب این قانون به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید».	این عبارات در قانون بودجه سال ۱۳۹۷ بوده است که در لایحه سال ۱۳۹۸ حذف شده است. لذا لازم است اضافه شود، شایان ذکر است علی رغم حکم قانونی عملکرد این حکم در گزارش عملکرد ماهیانه بودجه عمومی تا پایان آبان ماه منعکس نشده است.

در صورت اعمال اصلاحات فوق متن نهایی این بند به شرح ذیل خواهد بود:

۱. دولت از طریق اسناد تسویه خزانه، بدهی‌های قطعی خود به اشخاص حقیقی و حقوقی (تعاونی و خصوصی) که در چارچوب قوانین و مقررات مربوط تا پایان سال ۱۳۹۷ ایجاد شده، با مطالبات قطعی معوق دولت از اشخاص مزبور تا مبلغ پنجاه هزار میلیارد (۵۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال (موضوع ردیف درآمدی ۳۱۰۱۰۶ جدول شماره ۵) و ردیف ۴۸-۵۳۰۰۰۰ جدول شماره ۹) به صورت جمعی - خرجی تسویه کند. مطالبات قطعی دولت از اشخاص فوق‌الذکر که در اجرای بند «پ» ماده (۲) قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور به شرکت‌های دولتی منتقل شده با بدهی دولت به شرکت‌های مذکور و مطالبات اشخاص حقیقی و حقوقی (تعاونی و خصوصی) از دولت بابت طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای با بدهی اشخاص یادشده به بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی از طریق تسویه بدهی‌های بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی به دولت به وسیله این اسناد قابل تسویه است.

۲. به دولت اجازه داده می‌شود در صورت درخواست متقاضیان، مطالبات قطعی اشخاص حقیقی و حقوقی (خصوصی و تعاونی)، نهادهای عمومی غیردولتی، شرکت‌های دولتی، بانک‌ها، اتحادیه‌ها و آستان‌های مقدسه بابت تکالیفی که در چارچوب قوانین و مقررات مربوط تا پایان سال ۱۳۹۶ ایجاد شده است با بدهی اشخاص یادشده به بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی از طریق تسویه بدهی‌های بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی به بانک مرکزی که در چارچوب قوانین و مقررات مربوط تا پایان سال ۱۳۹۶ ایجاد شده، تا میزان ظرفیت استفاده‌نشده جزء «۱» بند «و» تبصره «۵» قانون بودجه سال ۱۳۹۷ کل کشور به صورت جمعی - خرجی از طریق انتشار اسناد تسویه خزانه، به شرح زیر تسویه کند.

مبلغ مزبور به عنوان بدهی دولت به بانک مرکزی ثبت می‌شود و افزایش پایه پولی از این محل ممنوع است. سقف مجاز تسویه بدهی هر بانک و مؤسسه اعتباری به بانک مرکزی توسط این بانک حداکثر تا پایان خردادماه تعیین می‌شود.

۱-۲. دولت مجاز است تا سقف بیست درصد (۲۰٪) مبلغ موضوع این جزء را با اولویت به مطالبات حسابرسی شده و قطعی سازمان تأمین اجتماعی اختصاص دهد.

۲-۲. بانک مرکزی مجاز است به منظور استفاده حداکثری بانک‌ها از فرایند تعریف‌شده در این بند، امکان نقل‌وانتقال بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی، را در بازار بین بانکی فراهم کند.

۳-۲. افزایش سرمایه دولت در شرکت ملی نفت ایران به میزان تسویه مطالبات بانک‌ها از آن شرکت مجاز است.

۳. مطالبات اشخاص حقیقی و حقوقی خصوصی و تعاونی و نهادهای عمومی غیردولتی از شرکت‌های تابعه وزارتخانه‌های دولتی تا سقف مطالبات شرکت‌های فوق‌الذکر از دولت، در اجرای این بند در حکم مطالبات آنها از دولت است.

۴. اعتبارات جمعی - خرجی موضوع این بند در ردیف درآمدی ۳۱۰۹۰۱ جدول شماره ۵) و ردیف ۴۹-۵۳۰۰۰۰ جدول شماره ۹) درج می‌شود. سازمان برنامه و بودجه کشور موظف است پس از اعلام وزارت امور اقتصادی و دارایی، اعتبار تسویه‌شده را برای دستگاه اجرایی دارای بدهی ابلاغ کند. وزارت امور اقتصادی و دارایی مکلف است عملکرد این بند را در گزارش عملکرد ماهیانه بودجه عمومی منعکس نماید و در اجرای ماده (۱۰۳) قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۶/۶/۱ منابع استفاده‌شده از محل افزایش بدهی دولت به بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران را در صورت‌حساب عملکرد بودجه درج کند. گزارش عملکرد این بند توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی به صورت سه‌ماهه، به دیوان محاسبات کشور، کمیسیون‌های برنامه و بودجه و محاسبات و اقتصادی مجلس شورای اسلامی ارائه می‌شود.

۵. آیین‌نامه اجرایی این بند به پیشنهاد مشترک سازمان برنامه و بودجه کشور، وزارت امور اقتصادی و دارایی و بانک مرکزی پس از تصویب این قانون به تصویب هیئت‌وزیران خواهد رسید.

